

Vyshnovetska S. V. Concept and Criteria of the Official Work Created in the Result of Labour Agreement Execution.

In the article an author analyzes the definition of official work and its criteria determined by legislation and proposed in scientific literature. The author pays attention to certain differences in consolidating the proprietary right in official work in p. 2, article 429 of the Civil Code of Ukraine and p. 2, article 16 of the Law of Ukraine "On Copyright and the Related Rights".

It is noted that despite the effective legislation does not contain the concepts of "official duties" and "official task", such concepts make significant contribution in determining the creative results as official ones.

The author researches an approach formed in judicial practice of Ukraine on assessment of evidences confirming the compliance of intellectual activity result to the official one's attributes, namely: the documents regulating the employee's work duties should directly unequivocally follow that creation of intellectual activity result is a part of the employee's work duties. Analysing the judicial practice, it is concluded that employers often neglect the documental consolidation of the employee's duty to create the official work within his/her certain work function.

Based on the complex research of legislation, scientific literature and judicial practice it is concluded that official work could be considered as a work created in the process of execution of work duties by the employee that foresee creation of the intellectual activity result within execution of the official task consolidated in documental way and entrusted to the employee within his/her work function.

The author states the contractual nature of the employer's rights and their derivative nature, as the employer's exclusive rights in the official result of intellectual activity, containing the competence to use and dispose it, have just a contractual basis. Although, it is a typical trend to grant the primary copyrights to the non-creative subjects (legal entities) as in the Anglo-Saxon countries, as in the continental law countries. Obviously, this is due to the influence of the EU communitarian legislation on national legislations of the EU Member States. Many EU directives and regulations regulate a division of the rights to various intellectual activity results between their creators and other entities, including the case when some object is created by the employee.

Key words: *official work, labour agreement, official duties, official task, official instruction.*

УДК 347.2

І. Ф. СЕВРЮКОВА,
кандидат юридичних наук

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕЧОВИХ ПРАВ
У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ КРАЇН ЄВРОПИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ**

Стаття присвячена дослідженню окремих проблем формування системи речового права, визначенню та характеристиці окремих видів, підстав та принципів їх установа, проведення порівняльного аналізу з системою речових прав та основними засадами її формування в цивільному праві європейських країн з метою створення концептуальних засад розвитку та вдосконалення цивільно-правового регулювання речових відносин в Україні.

Розглядається система речових прав в українському цивільному законодавстві та цивільних законодавствах деяких європейських країн, підкреслюється недосконалість структури системи речових прав у цивільному кодексі України, недосконалість загальних положень, відсутність принципів речового права, що не дає змоги здійснити чітке розмежування окремих видів і встановити підстави подальшого формування та розвитку системи речових прав у цивільному законодавстві України.

Ключові слова: речове право, система речових прав, принципи речового права, принцип встановлення речових прав законом, права на чужі речі.

Северюкова И. Ф. Формирование системы вещных прав в гражданском праве Украины и некоторых стран Европы: сравнительный анализ и проблемные вопросы

Статья посвящена исследованию отдельных проблем формирования системы вещного права, определению и характеристике отдельных видов, оснований и принципов их установления, проведения сравнительного анализа с системой прав и основными принципами ее формирования в гражданском праве европейских стран с целью создания концептуальных основ развития и совершенствования гражданско-правового регулирования вещных отношений в Украине.

Рассматривается система вещных прав в украинском гражданском законодательстве и гражданских законодательствах некоторых европейских стран, подчеркивается несовершенство структуры системы вещных прав в гражданском кодексе Украины, несовершенство общих положений, отсутствие принципов вещного права, что не позволяет осуществить четкое разграничение отдельных видов и установить основания для дальнейшего формирования и развития системы вещных прав в гражданском законодательстве Украины.

Ключевые слова: вещное право, система вещных прав, принципы вещного права, принцип установления вещных прав законом, права на чужие вещи.

Sevriukova I. F. Formation of rights in rem system in civil law of Ukraine and Europe: a comparative analysis and and problematic issues

The article investigates some problems of forming the system of rights in rem the definition and characteristics of individual species, reasons and principles of the establishment, a comparative analysis of the system of real rights and the basic principles of its formation in the civil law of European countries to create conceptual foundations of development and improvement of civil the regulation of proprietary relations in Ukraine.

Examines the system of rights in rem in Ukrainian civil legislation and the civil legislation of some European countries, underlines the imperfection of the structure of the system of real rights in the civil code of Ukraine, the imperfection of the general provisions, the lack of principles of property law that does not allow a clear distinction of individual species and to establish the bases for further formation and development of the system of real rights in civil law of Ukraine.

Key words: property law, system of rights in rem, principles of rights in rem, the principle of establishing rights in rem in law, the rights to other people's things.

З часів римського права підгалузь речового права складається з двох інститутів – права власності та прав на чужі речі. Спільними ознаками вважаються безпосередність та абсолютність права особи на річ. Необхідно підкреслити, що поняття речового права в цивільному законодавстві України відсутнє, що

можна вважати за суттєвий недолік, адже така важлива правова категорія повинна мати не лише теоретичне, а й законодавче закріплення. Немає сумнівів, що зазначена ситуація створює перешкоди у формуванні і виділенні норм речового права в окрему підгалузь цивільного права України.

Певні недоліки також містить і інститут речових прав на чуже майно. По-перше, це стосується достатньо вільного використання принципу встановлення речових прав законом, по-друге, існує проблема права володіння, яке не може визнаватися речовим правом на чужу річ, по-третє, залишаються невизначеними окремі види особистих сервітутів, а стосовно видів земельних сервітутів існують розбіжності між нормами Цивільного та Земельного кодексів України.

Дослідженню проблематики речових прав, речових прав на чуже майно присвячено чимало наукових робіт, у тому числі відомих українських вчених-цивілістів О. А. Підпригори, Я. М. Шевченко, О. В. Дзери, С. О. Погрібного, Є. О. Харитонова, В. В. Цюри, С. В. Шимон, В. І. Нагнибіди та ін.

Сучасне цивільне законодавство України права на чужі речі регламентує досить неповно і суперечливо, містить норми, які не відповідають загальноприйнятому підходу в регулюванні абсолютних майнових відносин із безпосередньою належністю речей конкретним особам. Спостерігається також відсутність системного підходу, оскільки немає фундаментальних категорій, що об'єднували б окремі види речових прав у єдине ціле. Тому, на нашу думку, слід провести дослідження європейської цивільно-правової доктрини і законодавства з метою з'ясування можливості і необхідності запозичення відповідних моделей, найбільш повно і досконало представлених у законодавствах країн Європи.

Сутність речового права у європейській доктрині ґрунтується на його визначенні пандектистами, – німецькими вченими, які заново відкривали і переосмислювали римські правові конструкції, пристосовувавши їх до реалій європейського суспільно-економічного життя XIX ст.

Німецький учений-пандектист Г. Дернбург розглядав речові права як такі, що дають безпосереднє панування над тілесними речами, на які поширюється їх дія¹. Він також звертав увагу на розмежування речових прав: «Найбільш досконалим з цих прав є право власності, право повного панування над річчю. Панування у певному відношенні, в обмеженому обсязі дають речові права на чужу річ, наприклад, сервітути, заставне право»².

Є. А. Суханов, у свою чергу, підкреслював, що німецькі пандектисти розробили теорію обмежених речових прав, яка дала змогу юридично забезпечувати економічно необхідну участь однієї особи в праві власності іншої»³

Таким чином, поняття речового права має містити характеристики різних за своїм обсягом і спрямованістю абсолютних майнових прав. У зв'язку з тим, що інститут прав на чуже майно тривалий час у вітчизняному законодавстві не виокремлювався, більшість недоліків містить саме цей інститут речового права, що потребує розробки виваженої концепції його вдосконалення та розвитку з урахуванням зарубіжного досвіду.

Характеризуючи особливості правового регулювання речових відносин у цивільному законодавстві деяких країн Європи слід звернути увагу на рецепцію римських положень.

У римському праві були визначені такі види прав на чуже майно, речі – сервітути, емфітевзис, суперфіцій, заставне право. Як зазначалось, сучасне європейське законодавство ґрунтується переважно на римських положеннях та підходах у сфері речового права.

На цей факт звертають увагу й українські вчені-цивілісти. В. І. Нагнибіда, зокрема, підкреслює, що «з часів римського права сервітутні права становлять основу прав на чужі речі, й так само як і у Стародавньому Римі, у сучасних законодавствах виділяють різні види сервітутних прав»⁴.

У чому полягає мета встановлення прав на чужі речі? На нашу думку, незважаючи на певну негативну роль, яку відіграють ці права, створюючи істотні обмеження права власності, порушуючи тим самим один з суттєвих принципів приватного права – принцип свободи власності, їх поширеність у законодавствах країн Європи свідчить про корисність та доцільність зазначених прав. Цієї точки зору дотримується більшість учених-цивілістів. «Режим, збудований лише на праві власності, – вказує І. Покровський, – повністю ізолює одне господарство від іншого. Але така ізоляція навіть і в натуральному господарстві є нісенітницею»⁵.

Права на чужі речі формувалися в римському праві поступово, з розвитком суспільних відносин. Такий розвиток був зумовлений формуванням інституту індивідуальної власності, становленням і вдосконаленням відносин обміну, заохоченням торгівлі в римській державі. Це стало основою розвитку як речових, так і зобов'язальних відносин. Однак за всієї різноманітності різного виду договорів, що існували у класичному римському праві, кількість видів речових прав була невеликою. Це зумовлювалося тим, що внаслідок своєї абсолютності, речові права зачіпали інтереси третіх осіб, зокрема, у тих випадках, коли зацікавлені особи мали намір придбати річ, обтяжену речовими правами, або володіли такою річчю.

Римському праву була відома найменша кількість речових прав, але основні категорії речового права, створені юристами Стародавнього Риму і у теперішній час є необхідним фундаментом досліджень та розвитку даної категорії в правовій системі будь-якої сучасної європейської країни.

Характеризуючи зміст, особливості прав на чуже майно та місце у системі речового права за законодавством країн континентальної системи права, В. І. Нагнибіда зробив конструктивний висновок, який можна взяти до уваги при розробці концептуальних засад побудови системи речового права в українському цивільному законодавстві. Автор зауважує: «В окремих правопорядках ці види прав прямо закріплені на рівні кодексів, де повністю деталізовано специфіку їх правового режиму (Німецьке цивільне уложення, Французький цивільний кодекс, Цивільний кодекс Італії, Цивільний кодекс Мальти та ін.). Натомість в інших країнах визначено лише загальні вихідні положення того чи іншого виду сервітутів, а деталізуються вони в інших нормативних актах,

часто підзаконного характеру (Білорусь, Росія, Казахстан, Вірменія, Монголія та ін.). Доволі часто в нормативних актах права на чужі речі структурно поглинаються розділом «речове право» або «право власності» без їх виокремлення. Наведений висновок щодо структурного розміщення та видового поділу сервітутів у цивільних кодексах є важливим, адже звідси випливає розуміння правової природи даних прав: як самостійних (Німеччина, Франція, Італія, Польща, Іспанія, Італія), чи як похідних, або як обтяжень права власності (Білорусь, Росія)»⁶. Щодо цивільного законодавства України, то названий автор звертає увагу на той факт, що Україна у цьому питанні посідає проміжне становище, оскільки законодавець, незважаючи на закріплення значених прав у окремій главі, все ж таки вдався до описового, загального підходу в частині визначення правового режиму окремих видів сервітутів⁷.

На нашу думку, відсутність чіткої структури системи речового права, змісту речових прав та визначення принципів речового права не дає змоги провести чітке розмежування окремих видів і встановити підстави формування самої системи речового права в Україні.

У Цивільному кодексі України права на чуже майно законодавець виділив у окремий розділ 2 «Речові права на чуже майно», який разом із розділом 1 «Право власності» входить до книги 3 «Право власності та інші речові права». Загальне визначення речового права, його основних ознак та принципів книга 3 ЦК України як вже зазначалося не містить. Не містить цивільне законодавство і загального поняття права на чуже майно. Надається лише перелік речових прав на чуже майно та їх характеристика.

У частині першій ст. 395 ЦК України визначено: «Речовими правами на чуже майно вважаються: право володіння, сервітут, суперфіцій, емфітевзис».

Слід зазначити, що сучасними законодавствами європейських країн кількість і зміст речових прав контролюються. Зміст будь-якого речового права незалежно від його виду ґрунтується на основному принципі – пануванні над річчю. Оскільки таке панування може змінюватися якісно, проявляючись у різних формах (користування, управління, розпорядження річчю і т. д.) і кількісно, представляючи різні ступені повноти, то видається, що речові права допускають нескінченну різноманітність. Так воно і було б, якби формулювання змісту речових прав залишалося на розсуд приватних осіб: тоді кожен мав би можливість встановити на свою річ абсолютне право будь-якої форми і змісту. Однак на відміну від відносних прав, які мають силу тільки для сторін, які уклали договір, речові права – абсолютні, а значить обов'язкові для всіх осіб. Відтак, характер цих прав впливає на весь цивільний оборот, призводячи до знецінення об'єктів, обтяжених речовими правами. Тому не можна надати можливість визначення обсягу та змісту речових прав приватним особам.

Цивільне законодавство держави відповідно до потреб суспільного життя повинно вирішувати питання, які саме види речових прав допустимі на його території. Цей принцип отримав назву – встановлення речових прав законом. Він ґрунтується на необхідності спрощення речових відносин шляхом обмеження кола речових прав і чіткого визначення їх змісту, а також проголошення принципу публічності речових прав, заснованого на обов'язковості їх держав-

ної реєстрації. З огляду на це мають визнаватися недійсними договори, що встановлюють відмінні від передбачених законом речові права.

Важливим є вивчення зазначеного принципу в законодавстві України. На нашу думку, не зовсім зрозумілим видається викладення принципу встановлення речових прав законом у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України). У частині другій ст. 395 ЦК України визначено: «Законом можуть бути встановлені інші речові права на чуже майно».

Можна зробити висновок, що в цивільному законодавстві України не тільки визначені види прав на чужі речі, зміст яких розкривають відповідні норми ЦК України, а й залишається вільним місце для тих прав, що виникатимуть у процесі подальшого розвитку приватних відносин. Такий підхід містить певну проблему, оскільки проголошує вільне встановлення нових видів речових прав, хоча і законами, але без обов'язковості врахування концептуальних підходів, принципів, структури речового права. Вважаємо, все це необхідно спочатку визначити у ЦК України.

Більшість європейських законодавств установлюють у цивільних кодексах перелік тільки тих прав, що розглядаються безпосередньо ними⁸.

Виходячи з аналізу цивільного законодавства європейських країн, було б більш коректним визначити цей принцип як принцип встановлення речових прав Цивільним кодексом. Тобто назву дійсно речового права можуть отримати тільки ті майнові права, які конкретизовані у кодифікованому нормативному акті. У зв'язку з цим справедливим видається таке міркування: «За яких би підстав не проводилась класифікація речових прав і якою б не була їхня природа, положення про речові права, що містяться у правових актах іншої галузі (наприклад у Земельному кодексі), повинні відповідати нормам Цивільного кодексу»⁹. Зазначений принцип, на нашу думку, має ґрунтуватися на тому, що будь-яка правова система, якщо нею рецепційовані римські положення, має *numerosus clausus*, тобто обмежене коло речових прав.

Таким чином, можна зробити висновок, що положення про встановлення законом нових видів речових прав, як це передбачено в ЦК України, є спірним, оскільки ЦК України не встановлює *numerus clausus* речових прав, а передбачає можливість їх моделювання надалі в інших законодавчих актах. Незважаючи на той факт, що система речових прав у цивільному законодавстві України формувалася після тривалої перерви приватноправового регулювання, подальший розвиток речового права має здійснюватися на підставі переваги норм ЦК України, а виникнення нових правових конструкцій системи речового права мають бути відображені у ЦК України. Крім цього, виникнення нових видів речових прав має бути доведено, виправдано розвитком економічних і соціальних суспільних відносин, відповідати основним принципам, ознакам і положенням речового права, із урахуванням їх видів, змісту тощо, зазначених у ЦК України. Інший підхід, що надає можливість встановлення видів речових прав будь-яким законом, може мати негативні наслідки у вигляді невиправданого обмежень права власності і всього цивільного обороту.

Слід також звернути увагу, що встановлення речових прав договором або рішенням суду належить до підстав виникнення речових прав, тобто це пра-

востворюючі юридичні факти, і вони не стосуються виникнення нових видів речових прав. Якщо ж формувати систему речових прав у ЦК України, там мають бути зазначені всі види речових прав. На нашу думку, слід визнати не принцип встановлення речових прав законом, а принцип встановлення речових прав ЦК України, що створить додаткові гарантії захисту учасників цивільного обороту.

Норми ЦК України повинні повністю характеризувати всі речові права: їх зміст, підстави виникнення, припинення, межі здійснення, підстави та засоби захисту. Виходячи з цього, у разі виникнення спору щодо певного виду чи змісту речового права, формулювання судових рішень буде спрощене і прискорене, що сприятиме посиленню судового захисту.

З огляду на наведене частину другу ст. 395 ЦК України доцільно викласти так: «Інших видів речових прав, крім встановлених ЦК України, не існує. Особи не мають права своєю волею створювати речові права, не передбачені ЦК України».

Тож можна зробити висновок, що система речового права, визначена в цивільному законодавстві України, а також відповідні правові принципи, на яких вона засновується, потребують удосконалення і доопрацювання, узгодження і нових підходів з урахуванням досвіду розвитку системи речового права в сучасних законодавствах європейських країн.

1. *Дернбург Г.* Пандекты: Вещное право. Т 2 (Т. 1 : Ч. 2). – Спб, 1907. – С. 22; 2. Там само. С.47-48; 3. *Суханов Е. А.* Понятие и виды ограниченных вещных прав // Вестник Моск. Университета. Серия 11: Право. – №4. – 2002. С. 3-36; 4. *Нагнибіда В. І.* Проблеми формування сучасної моделі сервітутних прав в Україні в контексті досвіду європейських країн // Приватне право і підприємництво: зб. наук. пр. Вип. 8 / редкол. : О. Д. Крупчан (гол. ред.) та ін. Київ : Наук.-досл. ін.-т приватного права і підприємництва АПрНУ, 2009. С 70-73; 5. *Покровский И. А.* Основные проблемы гражданского права. Москва : Статут, 2001., С. 150-151; 6. *Нагнибіда В.І.* Вказ праця. С. 70-73; 7. Там само. С .70-73; 8. *Вагацума С.*, Ариидзуми Т. Гражданское право Японии. Москва, 1983. С. 165; *Морандьер Ж.* Гражданское право Франции. Москва, 1960. – Т. 2. С 10-15; *Бернгейт Ф.* Гражданское право Германии. Санкт-Петербург, 1910. С. 155; 9. *Гражданское право* / под ред. А. П. Сергеева., Ю. К. Толстого. Москва, 1997. – Ч. 1. С. 290.

Sevriukova I. F. Formation of rights in rem system in civil law of Ukraine and Europe: a comparative analysis and and problematic issues

It must be emphasized that the concept of rights in rem in civil law of Ukraine is missing, what can be considered as a significant disadvantage, because such an important legal category should have its not only theoretical but also legislative confirmation. No doubt that this situation creates obstacles in the formation and allocation rules rights in rem as a subsector civil law of Ukraine.

Describing the features of legal regulation of proprietary relations in civil law some European countries should pay attention to the reception of Roman regulations.

Roman law was known fewest rights in rem., but the main categories of rights in rem, established lawyers Ancient Rome and now is a necessary foundation for research and development of this type in the legal system of any modern European country.

Current European legislation take control of the number and content of rights in rem., The contents of any rights in rem, regardless of its type based on the basic principle – the rule of the thing.

We can conclude that the civil law of Ukraine not only certain types of rights in rem, the contents of which reveal the relevant provisions of the Civil Code of Ukraine, but remains free for those rights that arise in the course of further development of private relations. This approach provides a problem because enough free proclaims the establishment of new types of rights in rem, though the laws, but not mandatory consideration of conceptual approaches, principles, structure of property rights. In our view, it is necessary to first determine in the Civil Code.

The system of rights in rem presented in the civil legislation of Ukraine and relevant legal principles on which it is based. need improvement and refinement, coordination and new approaches based on the experience of development of the system of rights in rem in contemporary legislation of European countries

Keywords: *property law, system of rights in rem, principles of rights in rem, the principle of establishing rights in rem in law, the rights to other people's things.*

УДК 349.

Я. В. СИМУТИНА,
кандидат юридичних наук

СТАНДАРТИ ЄС ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню національного законодавства у сфері зайнятості та його відповідності європейським правовим стандартам. Розглянуто базові принципи законодавства ЄС, зокрема, принцип рівноправності та заборони дискримінації, що закладений в основу всіх стандартів ЄС, забезпечення рівноправності чоловіків та жінок тощо. За допомогою порівняльного аналізу національного законодавства та директив ЄС зроблено висновок, що чинне законодавство України в частині зайнятості і професійної діяльності в цілому відповідає міжнародним та європейським стандартам. Водночас потребує удосконалення система контролю за дотриманням законодавства у сфері зайнятості населення, зокрема, в частині недопущення дискримінації працівників під час прийняття на роботу та запровадження дієвих механізмів виявлення такого роду порушень. Також у статті піднімається проблема відсутності належного правового регулювання нестандартної зайнятості в Україні, яке порівняно з законодавством ЄС значно відстає від існуючих суспільних відносин і потреб практики та потребує суттєвого удосконалення.

Ключові слова: *зайнятість населення, адаптація законодавства, сфера праці, дискримінація, нестандартна зайнятість.*

Симутина Я. В. Стандарты ЕС и законодательство Украины в сфере занятости населения: проблемы адаптации

Статья посвящена исследованию национального законодательства в сфере занятости и его соответствия европейским правовым стандартам. Рассмотрены базовые принципы законодательства ЕС, в частности, принцип равноправия и запрета дискриминации, который заложен в основу всех стандартов ЕС, обеспечения равноправия